

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

Р І Ш Е Н Н Я

До протоколу № 76
від 08 вересня 2021 року

**Про затвердження Рекомендацій слухань у Комітеті на тему:
“Перший рік грантового фінансування Національним фондом досліджень
України: проблеми і перспективи”**

Заслухавши і обговоривши інформацію Голови Комітету з питань освіти, науки та інновацій С.В. Бабака про проведення слухань у Комітеті на тему: “Перший рік грантового фінансування Національним фондом досліджень України: проблеми і перспективи”, які відбулися 24 червня 2021 року **Комітет з питань освіти, науки та інновацій вирішив:**

1. Затвердити Рекомендації слухань у Комітеті на тему: “Перший рік грантового фінансування Національним фондом досліджень України: проблеми і перспективи” (24 червня 2021 року), що додаються.

2. Викласти Рекомендації слухань у Комітеті на тему: “Перший рік грантового фінансування Національним фондом досліджень України: проблеми і перспективи” (24 червня 2021 року) на сайті Комітету та надіслати їх з цим Рішенням до Комітету Верховної Ради України з питань бюджету, Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства фінансів України, Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, Національного фонду досліджень України, Національної академії наук України, національних галузевих академій наук.

3. Робочу групу з підготовки та проведення слухань у Комітеті, затверджену Рішенням Комітету від 25.05.2021 (Протокол № 67), перейменувати у Робочу групу з опрацювання проектів законодавчих актів щодо діяльності Національного фонду досліджень України та розширити її склад за пропозицією Ради проректорів з наукової роботи закладів вищої освіти та директорів наукових установ МОН України наступними фахівцями:

22.	ВАСИЛЬЄВ Георгій Степанович	Заступник завідувача науково-дослідної частини Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”
23.	ГЕОРГІЄВСЬКИЙ Юрій Валентинович	доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
24.	ДАНЬКО Юрій Іванович	Проректор з наукової роботи Сумського національного аграрного університету
25.	ЄРМАЧЕНКО Володимир Єгорович	Проректор з наукової роботи та міжнародного співробітництва Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця
26.	ШКУРАТОВ Олексій Іванович	Заступник Міністра освіти і науки України з питань європейської інтеграції

4. Визначити, що склад зазначеної Робочої групи може бути змінений за поданням її голови або народних депутатів України – членів Комітету.

5. Робочій групі з опрацювання проектів законодавчих актів щодо діяльності Національного фонду досліджень України розглянути після надходження в установленому порядку до Комітету подані Урядом та іншими суб'єктами законодавчої ініціативи законопроекти з питань вдосконалення функціонування Національного фонду досліджень України та підготувати і подати Комітету пропозиції щодо їх розгляду Верховною Радою України.

6. Контроль за виконанням цього Рішення покласти на Голову Комітету Сергія Бабака.

Голова Комітету

Сергій Бабак

Рекомендації
слухань у Комітеті на тему: «Перший рік грантового фінансування
Національним фондом досліджень України: проблеми і перспективи»
(24 червня 2021 року)

Мета слухань у Комітеті з питань освіти, науки та інновацій на тему «Перший рік грантового фінансування Національним фондом досліджень України: проблеми і перспективи»: широке громадське обговорення ключових проблем грантового фінансування науки в Україні, діяльності Національного фонду досліджень України та напрацювання відповідних рекомендацій і законодавчих пропозицій, визначення ключових завдань для центральних органів виконавчої влади України, Національного фонду досліджень України тощо.

Учасники комітетських слухань відзначають наступне.

Відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» Постановою Кабінету Міністрів України від 04.07.2018 № 528 було утворено Національний фонд досліджень України (далі – НФДУ, Фонд), який став правонаступником прав та обов'язків Державного фонду фундаментальних досліджень України, як державну бюджетну установу, функції з управління якою виконує Кабінет Міністрів України. Цією ж Постановою затверджено Положення про Національний фонд досліджень України.

Частина перша статті 49 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» передбачає, що НФДУ утворюється з метою стимулювання фундаментальних та прикладних наукових досліджень, реалізації єдиної державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності в межах його повноважень, розвитку національного дослідницького простору та його інтеграції до світового дослідницького простору, розбудови дослідницької інфраструктури в Україні та її інтеграції до світової дослідницької інфраструктури, сприяння налагодженню науково-технічного співробітництва між науковими установами, закладами вищої освіти та представниками реального сектора економіки і сфери послуг, сприяння міжнародному обміну інформацією та вченими, сприяння діяльності, спрямованій на залучення учнівської та студентської молоді до наукової та науково-технічної діяльності, сприяння виробничо-орієнтованим (галузевим) науковим установам шляхом організації конкурсів за запитом відповідних міністерств, інших центральних органів виконавчої влади або інших замовників, за умови виділення такими центральними органами виконавчої влади або замовниками відповідних коштів, популяризації наукової і науково-технічної діяльності.

Фонд утворений як незалежна неприбуткова бюджетна установа. Його основним завданням є грантова підтримка фундаментальних наукових досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних, гуманітарних наук та

прикладних наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 № 1087-р «Деякі питання Національного фонду досліджень» затверджений склад наукової ради Національного фонду досліджень, уповноважено Ємець А.І., члена Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, здійснити передбачені законодавством заходи, пов'язані із здійсненням державної реєстрації Фонду як юридичної особи, та інші заходи, необхідні для початку його функціонування.

Для того, щоб забезпечити роботу НФДУ в Державному бюджеті України на 2019 рік було закладено понад 262 млн гривень, з яких 261,6 млн гривень було повернуто до державного бюджету.

Одразу після призначення Кабінетом Міністрів України голови Фонду (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 132-р «Про призначення Яценка Л.П. головою Національного фонду досліджень України») Міністерство освіти і науки України звернулось до Кабінету Міністрів України як до органу, який уповноважений законодавством виконувати функції з управління Фонду, з проханням ініціювати внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» щодо визначення Національного фонду досліджень головним розпорядником бюджетних коштів та передання йому відповідних бюджетних призначень. Однак, до сьогодні зазначене питання не вирішене.

З метою забезпечення діяльності Фонду у 2019 році було затверджено ряд нормативно-правових актів:

Постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 325 «Про умови оплати праці працівників дирекції Національного фонду досліджень України»;

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.09.2019 № 815-р, яким Сорочинського Б.В. призначено виконавчим директором НФДУ;

Постанова Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1007 «Про затвердження Порядку формування та використання коштів Національного фонду досліджень України»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2019 № 1170 «Про затвердження Порядку конкурсного відбору та фінансування Національним фондом досліджень України проектів з виконання наукових досліджень і розробок».

Отже, протягом 2019 року було забезпечено всі умови для початку роботи Фонду. Свою діяльність із виконання завдань щодо надання грантової підтримки наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Фонд розпочав у травні 2020 року, коли ним було оголошено про проведення перших конкурсних відборів проектів із виконання наукових досліджень і розробок, що фінансуватимуться за рахунок грантової підтримки.

У зв'язку зі звільненням у 2020 році за власним бажанням виконавчого директора Фонду Кабінет Міністрів України прийняв Розпорядження від 20.05.2020 № 545-р «Про тимчасове покладення виконання обов'язків

виконавчого директора Національного фонду досліджень України на Губаря С.І.».

Також, у 2020 році були прийняті такі нормативно-правові акти, необхідні для ефективної діяльності Фонду:

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 № 823-р «Про призначення Полоцької О.О. виконавчим директором Національного фонду досліджень України»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2020 № 443 «Про внесення змін до Порядку формування та використання коштів Національного фонду досліджень України» (сформовано необхідні передумови для залучення провідних учених в якості експертів і членів комісії конкурсу для проведення наукової і науково-технічної експертизи та конкурсного відбору проектів, що фінансуються за рахунок грантової підтримки НФДУ);

Постанова Кабінету Міністрів України від 18.11.2020 № 1133 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 4 липня 2018 р. № 528 і від 4 грудня 2019 р. № 1007» (створено можливості для фінансування НФДУ проектів, обраних переможцями спільних конкурсів наукових проектів, що проводились Державним фондом фундаментальних досліджень разом з іноземними науковими товариствами та результати яких затверджені рішенням Ради Державного фонду фундаментальних досліджень, однак договори з якими не було укладено у зв'язку з реорганізацією Державного фонду фундаментальних досліджень).

У зв'язку з тим, що 27 грудня 2020 року сплинув строк повноважень членів наукової ради Фонду, які були обрані із строком повноважень 2 роки, Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.03.2021 № 213-р «Про внесення змін у додаток до розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1087» внесено зміни до складу Наукової ради Фонду.

Враховуючи зазначене вище, Урядом прийняті базові нормативно-правові акти, необхідні для початку роботи НФДУ.

У 2020 році НФДУ проведено 2 конкурси проектів з виконання наукових досліджень і розробок із загальним бюджетом 1 373 789 726,00 грн.:

«Наука для безпеки людини та суспільства» із загальним бюджетом 398 627 226,00 грн., термін виконання проектів – 2020 рік, 2020-2021 роки;

«Підтримка досліджень провідних та молодих учених» із загальним бюджетом 975 162 500,00 грн., термін виконання проектів – 2020-2021 роки, 2020-2022 роки.

На конкурси було подано 931 заявку на одержання грантової підтримки, з яких 737 оцінено, визначено 218 переможців конкурсів Національного фонду досліджень України, надано грантову підтримку 216 переможцям конкурсів.

Створено базу експертів НФДУ, яка налічувала 4 649 зареєстрованих експертів, з них за науками (у т.ч. міждисциплінарні):

біологічні науки – 1217 експертів;

технічні науки – 2114 експертів;

соціальні науки – 1429 експертів.

Проведено наукову і науково-технічну експертизу 421 проекту з виконання наукових досліджень і розробок, з них:

144 проекти з виконання наукових досліджень і розробок у сфері природничих, технічних і математичних наук;

164 проекти з виконання наукових досліджень і розробок у сфері біологічних, медичних і аграрних наук;

113 проектів з виконання наукових досліджень і розробок у сфері соціальних та гуманітарних наук.

Проведено 1531 наукову і науково-технічну експертизу, залучено 567 експертів, з них 125 іноземних науковців з 32 країн світу.

Водночас на сьогодні є низка неврегульованих питань щодо діяльності НФДУ, зокрема Фондом визначені такі.

1. Прикінцевими та перехідними положеннями Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» передбачено розробку проектів законів України про внесення змін до Податкового, Бюджетного та Господарського кодексів України для забезпечення особливого статусу Національного фонду досліджень України.

Проте, питання забезпечення особливого статусу Національного фонду досліджень України залишається відкритим.

Пропозиції до вирішення.

Внести зміни до відповідних нормативно-правових актів, визначивши, що особливий статус НФДУ полягає, зокрема, у визначенні структури та взаємодії органів управління Фонду, у наявності спеціального фонду, що формується за рахунок коштів, отриманих Фондом від міжнародної технічної, грантової, благодійної, спонсорської, меценатської допомоги, повернутих грантоотримувачами частини чи повних сум наданих НФДУ грантів, інших не заборонених законом видів надходження коштів, в особливих умовах оплати праці працівників Фонду, у встановленні пільг платникам податків, які надають кошти Фонду у вигляді благодійної, спонсорської, меценатської допомоги, у невключенні до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу суми коштів, отриманих грантоотримувачами у вигляді гранту Фонду, у віднесенні операцій з реалізації проектів за рахунок грантової підтримки Фонду до операцій, що не є об'єктом оподаткування, у звільненні від оподаткування митом (податкові пільги) товарів, робіт і послуг, що придбаваються грантоотримувачами Фонду у відповідності до погоджених Фондом кошторисів для реалізації проектів, у непоширенні дії законодавства у сфері публічних закупівель на товари, роботи, послуги, що придбаваються грантоотримувачами Фонду у відповідності до погоджених НФДУ кошторисів для реалізації проектів тощо.

2. Частиною п'ятою статті 49 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» встановлено, що Національний фонд досліджень України є головним розпорядником бюджетних коштів.

Національна рада України з питань розвитку науки і технологій на своєму засіданні 5 листопада 2019 року рекомендувала Міністерству фінансів України

та Міністерству освіти і науки України вжити заходів для визначення Фонду головним розпорядником бюджетних коштів (протокольне рішення № 3).

Міністерством освіти і науки України листом від 04.08.2020 № 1/12-3699 до Міністерства фінансів України запропоновано визначити Фонд головним розпорядником бюджетних коштів та встановити для нього у Законі України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» відповідні бюджетні призначення за окремим кодом програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету.

Міністерством фінансів України листом від 20.07.2020 № 07020-26-10/21930 було повідомлено Фонд, що питання визначення Фонду головним розпорядником бюджетних коштів буде розглядатися у встановленому порядку під час формування проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» з дотриманням норм Бюджетного кодексу України.

Попри це у Законі України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» Національний фонд досліджень України визначений розпорядником бюджетних коштів нижчого рівня, головним розпорядником бюджетних коштів та відповідальним виконавцем бюджетної програми є Міністерство освіти і науки України.

Пропозиції до вирішення.

Вжити відповідних заходів щодо законодавчого визначення Фонду головним розпорядником бюджетних коштів.

3. Статтею 66 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» встановлено, що держава створює необхідні правові та економічні умови для здійснення суб'єктами наукової і науково-технічної діяльності вільних та рівноправних відносин з науковими та науково-технічними організаціями, іноземними юридичними особами, міжнародними науковими організаціями, іноземними та міжнародними науковими товариствами та об'єднаннями, якщо ці відносини не суперечать законодавству України.

Суб'єкти наукової і науково-технічної діяльності можуть брати участь у виконанні міжнародних науково-технічних програм і проектів та укладати угоди з іноземними організаціями і юридичними особами, брати участь у діяльності іноземних та міжнародних наукових товариств, асоціацій і союзів на правах їх членів, укладати контракти з іноземними організаціями та юридичними особами, брати участь у міжнародних симпозіумах та інших заходах відповідно до законодавства України.

Згідно із статтею 4 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» суб'єктами наукової і науково-технічної діяльності є наукові працівники, науково-педагогічні працівники, аспіранти, ад'юнкти і докторанти, інші вчені, наукові установи, університети, академії, інститути, музеї, інші юридичні особи незалежно від форми власності, що мають відповідні наукові підрозділи, та громадські наукові організації.

Оскільки НФДУ не є суб'єктом наукової і науково-технічної діяльності відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» питання реалізації повноважень Фонду у сфері міжнародної наукової та науково-технічної співпраці потребує врегулювання.

Пропозиції до вирішення.

Внести зміни до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо можливості НФДУ розвивати міжнародну співпрацю та поширення статті 66 «Державна підтримка міжнародного наукового та науково-технічного співробітництва» на Фонд.

4. Згідно з частиною третьою статті 55 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» одним з обов'язків НФДУ є організація та проведення відкритого конкурсного відбору проектів, що фінансуватимуться за рахунок грантової підтримки, з обов'язковим проведенням незалежної та об'єктивної наукової і науково-технічної експертизи, у тому числі із залученням іноземних експертів.

Статтею 4 Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу» встановлено, що замовники можуть вступати у відносини з експертами безпосередньо або через організаторів експертизи на підставі договорів або доручень.

Водночас частина друга статті 54 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» визначає, що для проведення конкурсів наукова рада секції фонду обирає комісію конкурсу з числа визнаних вчених у галузі. Члени комісій конкурсів не можуть бути членами наукової ради секції.

Згідно з Порядком формування та використання коштів Національного фонду досліджень України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1007 (зі змінами) оплата послуг, пов'язаних з організацією та проведенням наукової та науково-технічної експертизи проектів, поданих для участі у конкурсному відборі, та оплата послуг, пов'язаних з організацією та проведенням конкурсного відбору проектів (у тому числі попередній розгляд заявок, відбір експертів, розгляд проектів та формування рейтингового списку проектів) здійснюється на договірних засадах з урахуванням норм оплати праці експертів, які залучаються для проведення державної наукової та науково-технічної експертиз, що проводяться за рахунок коштів державного бюджету.

Норми оплати праці експертів, які залучаються для проведення державної наукової та науково-технічної експертиз, що проводяться за рахунок коштів державного бюджету, затверджені наказом Міністерства соціальної політики України від 20.03.2017 № 434.

Не врегульовано питання процедури залучення іноземних науковців, як експертів, до проведення наукової і науково-технічної експертизи проектів, поданих для участі у конкурсному відборі НФДУ, на підставі договорів, а також питання оплати та норм оплати праці іноземних науковців, як експертів.

Не врегульовано питання норм оплати праці членам комісій конкурсів НФДУ.

Пропозиції до вирішення.

Прийняти відповідні нормативно-правові акти, якими передбачити можливість оплати та норми оплати праці іноземних науковців, як експертів, на підставі договорів про проведення наукової і науково-технічної експертизи, а також можливість оплати та норми оплати праці визнаних українських вчених,

як експертів та членів комісій конкурсів НФДУ на підставі договорів про проведення наукової і науково-технічної експертизи.

5. Відповідно до частини другої статті 51 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» напрямами грантової підтримки НФДУ є:

- 1) виконання наукових досліджень і розробок;
- 2) розвиток матеріально-технічної бази наукових досліджень і розробок високого рівня;
- 3) розвиток наукової співпраці, у тому числі наукова мобільність, організація, проведення та участь у конференціях, симпозиумах, спільні дослідження університетів та наукових установ тощо;
- 4) наукове стажування наукових, науково-педагогічних працівників, аспірантів, ад'юнктів, докторантів, у тому числі за кордоном;
- 5) створення, функціонування та розвиток дослідницької інфраструктури;
- 6) трансфер знань та їх поширення;
- 7) підтримка проектів молодих вчених;
- 8) підтримка діяльності, спрямованої на залучення учнівської молоді до наукової та науково-технічної діяльності;
- 9) популяризація науки;
- 10) інші напрями, погоджені наглядовою радою Національного фонду досліджень України.

Частиною шостою статті 49 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» встановлено, що кошти, розподілені НФДУ для підтримки проектів, є грантами і надаються на конкурсній основі.

Частиною сьомою статті 49 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» визначено, що Порядок конкурсного відбору та фінансування НФДУ проектів з виконання наукових досліджень і розробок розробляється Науковою радою Фонду, погоджується наглядовою радою Фонду та затверджується Кабінетом Міністрів України.

Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» не врегульовано питання про порядок (порядки) конкурсного відбору за іншими напрямами грантової підтримки НФДУ (окрім виконання наукових досліджень і розробок), не визначені органи, які такий порядок (такі порядки) розробляють, погоджують та затверджують.

Постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2019 № 1170 затверджено порядок, що визначає процедуру проведення НФДУ конкурсного відбору та фінансування проектів за одним з напрямів грантової підтримки (виконання наукових досліджень і розробок), проте не визначено процедуру проведення Фондом конкурсного відбору за іншими напрямами грантової підтримки, визначеними Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Пропозиції до вирішення.

Внести зміни до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» та прийняти нормативно-правовий акт (нормативно-правові акти), який (які) визначатимуть порядок проведення конкурсів за всіма іншими (окрім виконання наукових досліджень і розробок) напрямами грантової підтримки

НФДУ, визначеними законодавством та визначити органи, які такий порядок розробляють, погоджують та затверджують.

6. Згідно з пунктом п'ятим частини другої статті 50 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» НФДУ має право брати участь у міжнародному науково-технічному співробітництві відповідно до законодавства, зокрема у міжнародних двосторонніх та багатосторонніх міждержавних наукових програмах.

Підпунктом 3 пункту 8 Положення про Національний фонд досліджень України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 04.07.2018 № 528, передбачено, що відповідно до покладених завдань НФДУ бере участь у міжнародному науково-технічному співробітництві відповідно до законодавства, зокрема у міжнародних двосторонніх та багатосторонніх міждержавних наукових програмах.

Постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2019 № 1170 затверджено порядок, яким визначено процедуру проведення НФДУ конкурсного відбору та фінансування проектів з виконання наукових досліджень, яким не визначено порядок проведення Фондом конкурсів спільних з іноземними науковими товариствами, установами, організаціями науково-дослідних проектів.

Пропозиції до вирішення.

Внести зміни до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» та прийняти нормативно-правовий акт або внести зміни до чинних правових норм щодо порядку проведення НФДУ спільних конкурсів з іноземними науковими товариствами, установами, організаціями науково-дослідних проектів та визначити органи, які такий порядок розробляють, погоджують та затверджують.

7. Частиною п'ятою статті 52 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» встановлено, що Дирекція НФДУ здійснює технічну та організаційну підтримку проведення та організації конкурсів.

Згідно з пунктами 19, 28 Положення про Національний фонд досліджень України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 04.07.2018 № 528, технічна та організаційна підтримка діяльності наукових рад секцій Фонду покладається на дирекцію Фонду, Дирекція Фонду забезпечує технічну та організаційну підтримку проведення та організації конкурсів Фондом.

Законодавством на дирекцію НФДУ покладено обов'язок здійснювати технічну та організаційну підтримку проведення та організації конкурсів та діяльності наукових рад секцій, відтак виникає потреба у забезпеченні комісій конкурсів та наукових рад секцій приміщеннями для проведення їх засідань.

На засіданні Національної ради України з питань розвитку науки і технологій (протокол № 3 від 05.11.2019) було прийнято рішення рекомендувати Фонду державного майна, Мінекономіки України за участю Національного фонду досліджень України опрацювати питання щодо розміщення на постійній основі Національного фонду досліджень України в центральній частині м. Києва.

Наразі орендовані НФДУ площі не містять приміщення для проведення засідань комісій конкурсів та наукових рад секцій.

Разом з тим, питання забезпечення захисту інформації та контролю доступу до захищеного периметру інформаційно-телекомунікаційної системи НФДУ залишається в категорії гострих, оскільки штат дирекції Національного фонду досліджень України розміщується в орендованих приміщеннях в м. Києві на вул. Бориса Грінченка, 1 на першому та п'ятому поверхах будівлі (406,4 м²) та бульварі Тараса Шевченка, 16 (121,9 м²).

Пропозиції до вирішення.

З метою забезпечення захисту інформації та контролю доступу до захищеного периметру інформаційно-телекомунікаційної системи НФДУ, ефективного управління Фондом, забезпечення організаційної і технічної підтримки засідань комісій конкурсів та наукових рад секцій, розглянути питання щодо виділення окремого приміщення для розміщення на постійній основі НФДУ в м. Києві.

8. Відповідно до пункту 8 Порядку формування та використання коштів Національного фонду досліджень України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1007, у разі ухвалення НФДУ рішення про надання грантової підтримки за результатами конкурсного відбору з грантоотримувачем укладається договір про надання грантової підтримки, невід'ємною частиною якого є кошторис витрат, затверджений грантоотримувачем і погоджений з Фондом, з необхідними розрахунками та обґрунтуваннями.

Не врегульовано питання методичних засад, підходів, принципів формування кошторисів витрат за рахунок грантової підтримки НФДУ, зокрема, щодо норм оплати праці виконавців проектів, інших статей витрат, складу та розміру непрямих витрат тощо.

Єдині методичні засади визначення собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт в організаціях, які їх виконують, незалежно від форм власності й господарювання були встановлені Типовим положенням з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 20.07.1996 № 830, які відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 419 втратили чинність 1 січня 2020 року.

Пропозиції до вирішення.

Прийняти нормативно-правовий акт щодо формування кошторисів витрат за рахунок грантової підтримки НФДУ, в якому передбачити, зокрема, гнучкі та прозорі механізми встановлення норм оплати праці виконавців проектів (додаткової оплати праці), інших статей витрат, а також склад та розмір непрямих витрат.

9. Підпунктом 6 пункту 3 Порядку конкурсного відбору з фінансування Національним фондом досліджень України проектів з виконання наукових досліджень і розробок, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2019 №1170, передбачено, що науковою радою секції Фонду обирається комісія конкурсу відповідно до затверджених тематичних напрямів для проведення конкурсу.

Згідно з пунктом 6¹ Порядку формування та використання коштів Національного фонду досліджень України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1007, оплата послуг, пов'язаних з організацією та проведенням наукової і науково-технічної експертизи проектів, поданих для участі у конкурсному відборі, здійснюється на договірних засадах з урахуванням норм оплати праці експертів, що залучаються відповідно до законодавства для проведення державної наукової і науково-технічної експертизи за рахунок коштів державного бюджету. Оплата послуг, пов'язаних з організацією та проведенням конкурсного відбору проектів (у тому числі попередній розгляд заявок, відбір експертів, розгляд проектів та формування рейтингового списку проектів), здійснюється на договірних засадах у розмірах, що відповідають нормам оплати праці (зокрема, пов'язаної з керуванням експертною групою, консультуванням та аналізом об'єкта експертизи, участю у засіданнях експертних груп) експертів, які залучаються відповідно до законодавства для проведення державної наукової і науково-технічної експертизи за рахунок коштів державного бюджету.

Витрати на оплату зазначених вище послуг передбачені у Порядку формування та використання коштів Національного фонду досліджень України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1007 за напрямом «забезпечення діяльності Фонду», в той час як паспортом бюджетної програми за КПКВК 2201300 зазначені витрати передбачені за напрямом «грантова підтримка фундаментальних наукових досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних та гуманітарних наук та прикладних наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок за пріоритетними напрямами розвитку науки і техніки».

Пропозиції до вирішення.

Внести зміни до Порядку формування та використання коштів Національного фонду досліджень України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1007, шляхом доповнення пункту 4 новим підпунктом щодо спрямування бюджетних коштів на організацію та проведення наукової та науково-технічної експертизи та проведення конкурсного відбору проектів, поданих для участі у конкурсному відборі.

10. Постановою Кабінету Міністрів України від 04.07.2018 № 528 «Про Національний фонд досліджень України» затверджено граничну чисельність працівників Національного фонду досліджень України у кількості 60 одиниць.

Для забезпечення виконання завдань Національного фонду досліджень України в тому числі грантової підтримки за всіма напрямами, встановленими Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність», є необхідним збільшення граничної чисельності працівників дирекції НФДУ.

Для порівняння:

Національний центр досліджень і розвитку, Польща (NCND) – налічує 600 працівників;

Німецьке науково-дослідне товариство (DFG) – 850 працівників;

Японське товариство сприяння науці (JSPS) – більше 600 працівників.

Пропозиції до вирішення.

Внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 04.07.2018 № 528 «Про національний фонд досліджень України», встановивши граничну чисельність працівників НФДУ наразі не менше 110 одиниць.

11. Порядком конкурсного відбору та фінансування Національним фондом досліджень України проектів з виконання наукових досліджень і розробок, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2019 №1170, встановлені строки проведення окремих процедур конкурсного відбору проектів з виконання наукових досліджень і розробок.

Зокрема, комісія конкурсу здійснює попередній розгляд заявок щодо відповідності критеріям протягом п'яти робочих днів з дати закінчення строку подання заявок, протягом п'яти робочих днів надсилає експертам проект для проведення наукової і науково-технічної експертизи. Разом з тим, строк, протягом якого комісія конкурсу здійснює формування списку можливих експертів зазначеним нормативно-правовим актом не встановлено.

З огляду на тривалість процедури відбору можливих експертів, враховуючи встановлену законодавством кількість експертів для кожного проекту, а також необхідність оформлення всіх передбачених законодавством документів з експертами, які надали згоду на проведення наукової і науково-технічної експертизи, строки проведення окремих процедур конкурсного відбору проектів потребують перегляду в бік збільшення.

Водночас до зазначеного нормативно-правового акта потрібне внесення деяких доповнень та уточнень, зокрема, щодо конфіденційності інформації та анонімності осіб, залучених до проведення наукової і науково-технічної експертизи, закріплення виключного переліку підстав для відхилення заявки на одержання грантової підтримки за формальними ознаками тощо.

Пропозиції до вирішення.

Внести зміни до Порядку конкурсного відбору та фінансування Національним фондом досліджень України проектів з виконання наукових досліджень і розробок, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2019 №1170, щодо збільшення строків проведення деяких процедур конкурсного відбору, доповнення та уточнення, зокрема, щодо конфіденційності інформації та анонімності осіб, залучених до проведення наукової і науково-технічної експертизи, закріплення виключного переліку підстав для відхилення заявки на одержання грантової підтримки за формальними ознаками тощо.

З метою врегулювання назрілих проблем Міністерством освіти і науки України в рамках діяльності Робочої групи Національної ради України з питань розвитку науки і технологій з підготовки пропозицій щодо змін до законодавства з питань діяльності НФДУ та окремо спільно з представниками Фонду й Наукового комітету Нацради розроблено проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Метою законопроекту є врегулювання проблемних питань, зокрема:

- усунення законодавчих неузгодженостей, що мають місце у положеннях Закону та стосуються діяльності Фонду;
- розмежування повноважень органів управління Фонду, зокрема наукової та наглядової ради;

- визначення повноважень виконавчого директора Фонду;
- визначення особливостей статусу Фонду.

Зазначений законопроект також спрямований на врегулювання проблемних питань, які виникли у НФДУ за перший рік роботи, та сприятимуть ефективній взаємодії органів управління Фонду та повноцінній його роботі.

З 13 по 28 травня 2021 року на офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки України проводилось громадське обговорення зазначеного законопроекту у формі електронних консультацій. Значна частина зауважень, що надійшла під час громадського обговорення стосувалась «особливого статусу» Національного фонду досліджень України. На думку НФДУ запропонована редакція статті законопроекту, яка визначатиме цей статус, занадто його звужує.

Міністерство освіти і науки України не заперечує щодо перегляду та доповнення зазначених положень законопроекту, водночас вважає за доцільне саме у цьому законопроекті визначити «особливий статус» Фонду з метою підготовки наступних законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, зокрема змін до Податкового, Митного та Бюджетного Кодексів.

Після прийняття зазначеного законопроекту необхідно буде привести у відповідність до нього такі підзаконні нормативно-правові акти:

- Положення про Національний фонд досліджень України (Постанова Кабінету Міністрів України від 4 липня 2018 року № 528);
- Порядок конкурсного відбору та фінансування Національним фондом досліджень України проектів з виконання наукових досліджень і розробок (Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2019 р. № 1170);
- Порядок формування та використання коштів Національного фонду досліджень України (Постанова Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1007).

Слід зазначити, що відповідно до чинної редакції статті 49 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» Положення про Національний фонд досліджень України, а також зміни до нього розробляються наглядовою радою НФДУ та затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Порядок конкурсного відбору та фінансування НФДУ проектів з виконання наукових досліджень і розробок розробляється науковою радою Національного фонду досліджень України, погоджується наглядовою радою Фонду та затверджується Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до змін, які пропонується внести до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» Порядок конкурсного відбору та фінансування НФДУ проектів а також зміни до нього розробляються науковою радою НФДУ, погоджуються наглядовою радою НФДУ та затверджуються Кабінетом Міністрів України; Положення про Національний фонд досліджень України, а також зміни до нього розробляються науковою радою НФДУ, погоджуються наглядовою радою НФДУ та затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Таким чином, зміни до підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють діяльність Фонду повинні розроблятися та погоджуватись органами управління Фонду, а саме науковою та наглядовою радами Фонду.

Науковий комітет Національної ради України з питань розвитку науки і технологій визначив критичні проблеми Фонду та пропонує:

1. Доопрацювати розроблений проект змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», з врегулюванням таких питань:

- збереження можливості Фонду надавати грантову підтримку дослідженням в рамках «ініціативних» (bottom-up) конкурсів без тематичних обмежень, за основним критерієм наукової якості, як це прийнято аналогічними національними фондами країн ЄС та рамковими програмами ЄС (Горизонт 2020); це не виключає й інших підходів до організації конкурсів, в тому числі тематичних;

- забезпечення незалежності Фонду та його органів управління від відомств та організацій, установи яких є отримувачами грантової підтримки (зокрема, збереження незалежності наглядової ради Фонду);

- розширення кола суб'єктів висування кандидатів у члени наукової ради НФДУ на групи вчених, як це прийнято для кандидатів до наглядової ради Фонду;

- визначення меж повноважень і порядку взаємодії органів управління Фонду.

2. Розробити, відповідно до прикінцевих положень Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», проект змін до Податкового, Бюджетного, Господарського кодексів для забезпечення особливого статусу НФДУ, яким врегулювати наступні питання:

- особливості призначення та звільнення виконавчого директора Фонду;

- встановлення пільг платникам податків, які надають кошти Фонду у вигляді благодійної, спонсорської, меценатської допомоги;

- звільнення від оподаткування митом та податком на додану вартість товарів, робіт і послуг, що придбаваються грантоотримувачами Фонду у відповідності до погоджених НФДУ кошторисів для реалізації проектів;

- виведення з-під дії законодавства у сфері публічних закупівель товари, роботи, послуги, що придбаваються грантоотримувачами Фонду у відповідності до погоджених НФДУ кошторисів для реалізації проектів;

- визначення особливостей формування та використання спеціального фонду бюджету НФДУ;

- надання НФДУ права самостійно укладати міжнародні договори з метою виконання своїх завдань, визначених законодавством.

3. Реалізувати під час підготовки проекту Закону про державний бюджет України на 2022 рік норму статті 49 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» та визначити НФДУ головним розпорядником бюджетних коштів.

4. Розробити проект змін до Порядку конкурсного відбору та фінансування НФДУ проектів з виконання наукових досліджень і розробок, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2019 р. №1170, для врегулювання таких питань:

- визначити порядок проведення НФДУ спільних (білатеральних та мультilaterальних) конкурсів наукових проектів з іноземними науковими товариствами, установами, організаціями;

- переглянути граничні строки проведення конкурсного відбору в сторону збільшення;

- змінити формулювання пункту 7 Порядку таким чином, щоб дозволити виконавцям і науковим керівникам проектів, що вже отримали грантову підтримку Фонду, бути обраними до наукової та наглядової рад Фонду, до комісій наступних конкурсів, бути експертами наступних конкурсів Фонду.

5. Розробити проект змін до Порядку формування та використання коштів НФДУ, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1007, з метою:

- врегулювання питання непрямих витрат шляхом встановлення граничного розміру обсягу грантових коштів (у межах 10-15 відсотків від загального обсягу фінансування), які можуть вільно використовуватися організацією—грантоотримувачем; це одночасно стимул для установ, де працюють команди-переможці, і засіб забезпечити безконфліктні комфортні умови роботи виконавцям проектів;

- визначення механізму оплати праці іноземних експертів.

6. Розробити проект змін до Порядку надання грантової підтримки наукової і науково-технічної діяльності за рахунок коштів державного бюджету, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 776, для врегулювання таких питань:

- визначення права грантодавачів коригувати договори грантової підтримки в процесі виконання проектів, та механізми такого коригування;

- визначення особливостей договорів грантової підтримки, які б дозволяли надання підтримки консорціуму учасників (на рівних правах сторін договору);

- визначення особливостей оплати праці виконавців проектів (потрібні гнучкі і прозорі механізми встановлення достойної додаткової оплати праці виконавців проекту, без задіяння штучних способів на кшталт премій чи договорів ЦПХ).

7. Доопрацювати розроблений МОН проект змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу», для врегулювання таких питань:

- визначення механізмів ідентифікації особи експертів (при дистанційній роботі, зокрема через електронну систему НФД), в тому числі для іноземних експертів;

- визначення права грантодавачів розробляти окремі норми оплати послуг, пов'язаних з організацією та проведенням наукової і науково-технічної експертизи проектів, поданих для участі у конкурсному відборі, а також послуг, пов'язаних з організацією та проведенням конкурсного відбору проектів.

Національна академія наук України виокремила проблеми та недоліки з порушеного питання та окреслила можливі шляхи їх вирішення, зокрема такі.

1. Існують складнощі при укладанні договорів у фінансовій частині. Фонд вимагає детально розписувати витрати по статтях, деякі з яких зазвичай важко передбачити, зокрема це стосується закупівлі витратних матеріалів. До того ж, не завжди можна чітко передбачити витрати на оплату публікацій у високорейтингових та Open Science виданнях. Будь-які, навіть незначні зміни у кошторисах вимагають проведення низки погоджень із дирекцією НФДУ і мають проходити через Наукову раду НФДУ.

Створюють проблеми жорсткі обмеження або неможливість переносу коштів між статтями витрат, незважаючи на форс-мажорні обставини (скасування проведення конференцій, удорожчання приладів та матеріалів).

2. Неможливо проводити гнучку кадрову політику в середині групи. Кожна зміна виконавця проекту вимагає складних узгоджень. Потрібно надати керівнику проекту та установі-грантоотримувачу більшої гнучкості при зміні виконавців у разі такої необхідності.

3. Неможливо сплачувати конкурентну заробітну плату поза практики укладання договорів цивільно-правового характеру. Потребують уточнення в нормативних документах Кабінету Міністрів України шляхи реалізації абзацу 3 частини 2 ст. 36 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», а саме:

«Оплата праці наукових працівників, які виконують науково-дослідні роботи за контрактом за рахунок коштів вітчизняних та іноземних замовників робіт та грантів, визначається за угодою сторін у межах коштів на оплату праці, визначених замовником або надавачем гранту.»

4. Існує проблема укладання договорів із субвиконавцями проектів через чинну редакцію ст. 15-1 постанови Кабінету Міністрів України від 22.07.2020 № 641. Згідно з цією нормою на період дії карантину заборонено здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти. Через це виконавець не може здійснити попередню оплату на рахунок субвиконавця. Як наслідок, останній не має можливості вчасно виплатити заробітну плату, придбати необхідні витратні матеріали, провести оплату комунальних послуг тощо.

Пропонується доповнити список виключень у цій статті наступною фразою: «за договорами на виконання науково-дослідних робіт між виконавцями та субвиконавцями проектів, що фінансуються Національним фондом досліджень України.»

Адже субвиконавцями проектів НФДУ є, як правило, науково-дослідні установи з вкрай обмеженим бюджетним фінансуванням. Це фінансування не передбачає можливості оплати товарів та послуг, а також виплати заробітної плати за договорами із установами-виконавцями до отримання коштів від останніх. Чинні норми ст. 15-1 Постанови Кабінету Міністрів України від 22.07.2020 № 641 не дозволяють субвиконавцям здійснити вчасну оплату праці, а також вчасно розраховуватися за товари та послуги, необхідні для виконання проектів. Це призводить до виникнення значних ризиків зриву виконання науково-дослідних проектів.

5. У подальших проектах необхідно надати можливість участі кількох фінансово-рівноправних організацій-виконавців, які отримуватимуть фінансування безпосередньо від НФДУ. Відповідні проекти можуть передбачати організацію-координатора проекту, роль якої буде зводитись виключно до координації наукової взаємодії.

6. Наукові установи та заклади вищої освіти на сьогодні мають потребу поновлення матеріально-технічної бази новими дослідницькими приладами та обладнанням. Тому слід оголошувати конкурси на проведення наукових досліджень (принаймні в галузі природничих та технічних наук), які б передбачали обов'язкову закупівлю дороговартісного наукового обладнання або цільові конкурси на модернізацію Центрів колективного користування науковими приладами, що створені останніми роками у наукових установах НАН України та закладах вищої освіти.

7. Відтермінування фінансування проектів. Під час розробки заявки на участь в конкурсі, учасники опиралися на строки, визначені Фондом. Спираючись на них, відбувалося планування всіх складових процесу наукових досліджень. На практиці фінансування здійснювалося зі значними затримками, що призводило до зниження ефективності досліджень. Так, наприклад, затримки із фінансуванням унеможлилювали вчасну закупку необхідних для досліджень матеріалів та обладнання, а також створювали складнощі з рівномірним навантаженням та відповідно ефективною роботою учасників проекту, дотриманням технологій тощо.

8. Необхідно детальніше структурувати вимоги для представників природничих, технічних та гуманітарних наук. Зокрема, необхідно ретельно переглянути кваліфікаційні вимоги до керівників проектів, які можуть висуватися до участі у конкурсі. Вимоги дуже вузькі і часто навіть фахівці дуже високої кваліфікації не завжди відповідають усьому переліку.

9. Щодо експертизи проектів учасників конкурсу. Наразі в чинній нормативній документації НФДУ зазначено, що експерти можуть бути відсторонені від залучення до експертного розгляду на невизначений строк у випадку виявлення конфлікту інтересів, про який не було заявлено. При цьому нічого не сказано про наслідки для учасника конкурсу, проект якого розглядався цим експертом (повторна експертиза, перегляд рішення комісії тощо).

Національні галузеві академії наук теж висловили низку пропозицій.

Серед них слід відмітити окремі пропозиції Національної академії правових наук України (далі – НАПрН України).

Так НАПрН України відзначає, що наразі передбачена трирівнева управлінська модель керування НФДУ, яка складається з наглядової ради як органу вищого рівня, наукової ради та виконавчого органу, очолюваного виконавчим директором. Разом з тим, подібна організаційна модель на думку академії є унікальним вітчизняним зразком управлінської вертикалі, яка не застосовується в інших країнах світу, які були обрані Україною як орієнтири для реформування вітчизняної системи грантового фінансування науки.

Функціонування наглядових рад характерне насамперед для господарських товариств, зокрема акціонерних товариств (Цивільний кодекс України, Закон України «Про акціонерні товариства»). При цьому наглядові ради акціонерних товариств складаються з самих акціонерів або їх представників, які відповідно до законодавства є посадовими особами товариств з відповідними правами, обов'язками і відповідальністю. Наглядові ради мають основне завдання – захист інтересів акціонерів, для цього вони наділені повноваженнями затверджувати внутрішні документи товариства, вирішувати широке коло питань, пов'язаних з оплатою праці, обрання, звільнення або відсторонення керівництва виконавчого органу тощо. Наділяючи наглядову раду широкими повноваженнями щодо управління діяльністю Фонду, тим самим відбуватиметься подальше відсторонення від управлінських процесів Кабінету Міністрів України, який є засновником Фонду та виконує функції з його управління.

НАПрН України відмічає, що навіть якщо вдаватися до аналогії закону і спробувати застосувати принципи законодавчого регулювання, які використовуються для визначення органів управління для державного унітарного підприємства (ст. 73 ГК України), то і в цьому випадку матимемо дворівневу систему органів управління: керівник підприємства та наглядова рада. Окрема варто зазначити, що існування іншого керівного органу в бюджетній установі окрім безпосереднього керівника в багатьох аспектах суперечить і бюджетному законодавству.

Через це, окрім додаткової складності та бюрократизації процесу підготовки та затвердження документів та прийняття рішень, що стосуються діяльності фонду, запропонована законопроектом структура не несе, на думку академії, жодних переваг.

Чинним Законом передбачено, що Ідентифікаційний комітет для обрання членів наукової ради Фонду складається лише з членів наукового комітету Національної ради з розвитку науки і технологій (слід відмітити, що наглядова рада Фонду представлена пропорційно членами адміністративного та наукового комітетів). З метою усунення можливих корупційних ризиків доцільно покласти повноваження щодо відбору членів наукової ради Фонду на Ідентифікаційний комітет, створений для обрання наукового комітету Нацради. Слід також змінити його склад, шляхом збільшення кількості членів Ідентифікаційного комітету (наразі до складу входить 9 осіб) з обов'язковим введенням фахівців з різних наукових напрямів.

Перевагою даного підходу, на думку НАПрН України, з одного боку є те, що діяльність зазначеного органу вже врегульована на рівні урядової постанови, а з іншого – члени Ідентифікаційного комітету є повністю незалежними діячами науки з бездоганною діловою репутацією і не входять до жодного з органів управління Фонду, як це передбачено Законом.

Чинна редакція статті 54 Закону передбачає, що члени органів управління та члени комісій конкурсів фонду не мають права брати участь у конкурсах Національного фонду досліджень України. У той же час, змінами до Закону пропонується виключити членів органів управління з переліку осіб, яким прямо забороняється брати участь у конкурсних відборах. Подібний крок створює

потенційні ризики корупційних зловживань, оскільки до повноважень, для прикладу, наукової ради відноситься питання формування конкурсних комісій, що дозволяє опосередковано через обрання членів конкурсних комісій обирати «лояльних» до себе чи до своїх проектів експертів і т.д.

Проектом Закону передбачено, що вимоги щодо запобігання конфлікту інтересів регулюватимуться підзаконними та внутрішніми актами Фонду. Враховуючи те, що способи усунення конфлікту інтересів будуть викладені в юридичному документі, прийнятому і затвердженому не парламентом або урядом, а науковою радою Фонду, відповідальність за невиконання відповідних положень буде умовною. Через це, положення щодо запобігання конфлікту інтересів (основні види конфліктів інтересів) доцільно викласти безпосередньо в самому Законі.

Також вважається за доцільне визначити відповідальність експертів за повноту та об'єктивність експертизи та можливість пред'явлення державою регресної вимоги щодо відшкодування збитків у відповідних випадках.

Національна академія правових наук України також зазначила, що законопроектом передбачено наділення наглядової ради контролюючими функціями, у той же час, досвід останнього року роботи наглядової ради засвідчив неефективність виконання нею повноважень з нагляду та контролю за діяльністю Фонду.

До Комітету у рамках підготовки до комітетських слухань на тему «Перший рік грантового фінансування Національним фондом досліджень України: проблеми і перспективи» надійшли також численні листи з аналітичними матеріалами за темою слухань та пропозиціями від Міністерства фінансів України, Міністерства оборони України, Співки ректорів вищих навчальних закладів України, Асоціації ректорів вищих технічних навчальних закладів України, Ради молодих вчених при Національній академії наук України та їх структурних підрозділів, Співки археологів України, директорів наукових установ Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, ректорів закладів вищої освіти, інших громадських об'єднань та науковців, за які Комітет висловлює подяку. Багато матеріалів містять конкретні пропозиції щодо вдосконалення процедур подання та відбору конкурсних робіт. Всі матеріали були надіслані членам Робочої групи з підготовки слухань, Міністерству освіти і науки України, Національному фонду досліджень України, Науковому комітету Нацради та будуть враховані в подальшій роботі.

Учасники комітетських слухань відзначають, що дуже важливим для розвитку науки в Україні є те, що робота Фонду розпочалася, успішно проведено два конкурси, дослідження вже реалізуються. Зважаючи на велику кількість поданих заявок можна констатувати, що наукова спільнота давно чекала на появу такого інструменту фінансування. Проте невирішеними залишається низка питань щодо імплементації норм Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» в частині фінансування науки та діяльності НФДУ, а також вдосконалення існуючого законодавства та підзаконних нормативних актів задля налагодження ефективнішої діяльності Фонду.

Учасники слухань у Комітеті з питань освіти, науки та інновацій на тему «Перший рік грантового фінансування Національним фондом досліджень України: проблеми і перспективи» рекомендують:

1. Верховній Раді України:

1) При формуванні основних напрямів бюджетної політики на 2022 рік та подальші роки, а також проектів законів України про державний бюджет України на 2022 рік та наступні роки виходити з вимог Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо забезпечення сфери науки відповідним бюджетним фінансуванням, визначення Національного фонду досліджень України – головним розпорядником бюджетних коштів.

2) У стислі строки організувати розгляд та прийняття законопроектів, які будуть подані Урядом та іншими суб'єктами законодавчої ініціативи, що стосуються вдосконалення грантового забезпечення наукової діяльності та функціонування Національного фонду досліджень України.

2. Кабінету Міністрів України:

1) Доопрацювати та подати на розгляд Верховної Ради України до 15 жовтня 2021 року в установленому законодавством порядку законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо Національного фонду досліджень України» задля усунення законодавчих неузгодженостей, що мають місце у положеннях Закону та стосуються діяльності Національного фонду досліджень України, а також з метою забезпечення ефективної діяльності Фонду та його органів управління.

2) Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України до 15 жовтня 2021 року в установленому законодавством порядку законопроекти про внесення змін до Податкового, Бюджетного та Господарського кодексів України для забезпечення особливого статусу Національного фонду досліджень України, що визначено прикінцевими та перехідними положеннями Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», при цьому поняття особливого статусу НФДУ доцільно розглядати широко, зокрема, з урахуванням потреб в міжнародній співпраці і залученні різних видів фінансової підтримки вітчизняної науки, не звужуючи його до права розміщувати власні надходження на банківських поточних рахунках.

3) До 1 січня 2022 року внести зміни до нормативних актів Кабінету Міністрів України, що впливають із зауважень та пропозицій учасників комітетських слухань, зокрема до Положення про Національний фонд досліджень України, Порядку конкурсного відбору та фінансування Національним фондом досліджень України проектів з виконання наукових досліджень і розробок, Порядку формування та використання коштів Національного фонду досліджень України, Порядку надання грантової підтримки наукової і науково-технічної діяльності за рахунок коштів державного бюджету з метою покращення процедури та умов проведення конкурсів, які оголошуються Національним фондом досліджень України, виконання в повній мірі завдань Фонду, формування механізмів забезпечення достойної оплати праці виконавців проектів, забезпечення дотримання норм законодавства щодо

недопущення випадків конфлікту інтересів як окремих осіб, так і органів управління Фонду, усунення суперечностей у нормативних актах тощо.

4) Забезпечити поетапне виконання статті 48 Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність" щодо бюджетного фінансування наукової і науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7 відсотка валового внутрішнього продукту України та щорічного збільшення частки фінансування, що за рішенням Національної ради України з питань розвитку науки і технологій спрямовується на конкурсне фінансування проектів через Національний фонд досліджень України, а також поетапне виконання статті 47 цього Закону, за якою держава застосовує фінансово-кредитні та податкові інструменти для створення економічно сприятливих умов для ефективного провадження наукової і науково-технічної діяльності відповідно до законодавства України, забезпечення до 2025 року збільшення обсягу фінансування науки за рахунок усіх джерел до 3 відсотків валового внутрішнього продукту – показника, визначеного Лісабонською стратегією Європейського Союзу.

5) Забезпечення виконання абзацу 1 частини 2 ст. 36 Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність" щодо встановлення визначених ставок (окладів) науковим працівникам державних наукових установ (закладів вищої освіти), що, зокрема, дозволить установам та НФДУ планувати та виплачувати конкурентоспроможну заробітну плату науковцям, іншим працівникам і скасує розповсюджену практику укладання договорів цивільно-правового характеру, отримання премій тощо під час виконання наукових (науково-технічних) робіт, проектів та грантів, виконання основних завдань НФДУ.

6) Вирішити питання щодо виділення окремого приміщення для розміщення НФДУ на постійній основі з метою забезпечення захисту інформації та контролю доступу до захищеного периметру інформаційно-телекомунікаційної системи НФДУ, ефективного управління Фондом, забезпечення організаційної і технічної підтримки засідань комісій конкурсів та наукових рад секцій.

3. Національному фонду досліджень України:

До 1 січня 2022 року внести зміни до нормативних актів Національного фонду досліджень України, що впливають із зауважень та пропозицій учасників комітетських слухань для покращення функціонування Фонду, вдосконалення процедур відбору та розгляду конкурсних пропозицій з усуненням конфлікту інтересів, визначення чітких вимог для учасників конкурсів та грантоотримувачів, унормування термінів процедур конкурсного відбору, спрощення укладання договорів між грантоодавачем та грантоотримувачем тощо, забезпечення виконання усіх завдань Фонду.

Голова Комітету

Сергій БАБАК